

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۳/۰۲/۲۲

محمد محق

روز زبان مادری

روز گذشته به عنوان روز زبان مادری در دنیا شناخته شده است، تا قدر این پدیده خجسته در زندگی بشر بیشتر دانسته شود و تكثر زبانی موجود در جامعه بیش از گذشته رسمیت یابد. در افغانستان اما موضوع زبان از عوامل تنش و تخاصم میان مردمان این سرزمین است. به عبارتی، آنچه در ذات خود نعمت بوده است برای ساکنان این آب و خاک تبدیل به نکبت شده است. در قرآن مجید توانایی بیان از موهبت‌های بزرگ الهی و تنوع زبان‌ها از نشانه‌های خدا به شمار رفته است. در کتاب مقدس مسیحیان آمده است که در آغاز کلمه بود و کلمه در نزد خدا بود. در تمدن یونان، سخن گفتن به مثابه مرز جدا کننده انسان از حیوان به شمار رفت و وی را حیوان ناطق گفتند. کنفوسیوس گفته بود بزرگترین ظلم در تاریخ بشر ظلمی است که بر کلمات رفته است. در عصر حاضر، کشف نقش زبان در شکل دادن به آگاهی آدمی قلمرو معرفت انسانی را دستخوش انقلابی بزرگ کرد که به آن چرخش زبانی در معرفت می‌گویند. این‌ها همه از اهمیت و ارزش زبان حکایت دارند.

چرا در افغانستان وضعیت وارونه است، و چگونه زبان به عامل شکاف و تفرقه تبدیل شده است؟ پاسخش پیچیده نیست. سیاسی ساختن زبان و ابزار ساختن آن برای اقتدار و سلطه دولتی کار را به این جا کشانید. استفاده ابزاری از زبان، از دین، و از هر پدیده دیگری برای رسیدن به قدرت یا تحکیم آن به مصیبت می‌انجامد. این کار در ظاهر زیر پوشش خدمت به زبان یا گویشوران زبان انجام می‌شود، اما در عمل نه زبان از این راه به شکوفایی می‌رسد و نه گویشوران آن از این راه به خوشبختی. راه درست این است که بگذاریم زبان‌ها مسیر رشد طبیعی خود را بپیمایند، و دستگاه قدرت با همه زبان‌های یک سرزمین فاصله‌های یکسان را نگه دارد، نه به حمایت از زبان خاصی کمر ببندد و نه به سرکوب زبان خاصی.

به لحاظ حقوقی، سخن گفتن به زبان مادری و احساس تبعیض نکردن و تحقیر نشدن به خاطر آن از پایه‌ای‌ترین حقوق همه شهروندان در هر کشوری است. پیوند عاطفی هر گروه اجتماعی به زبان مادری‌اش امری طبیعی است، زیرا جهان را با آن شناخته و رابطه‌اش با زندگی از آن طریق آغاز یافته است. این حق باید بی‌هیچ تفاوتی به رسمیت شناخته شود، و از این لحاظ باید به گویندگان همه زبان‌ها حق و فرصت مساوی داده شود.

اگر کسی خواهان رشد و شکوفایی زبانش باشد راه‌های بی‌دردسری برای این کار وجود دارد. در واقع شکوفایی، توانایی و استواری یک زبان بستگی دارد به میزان دانشی که در یک زبان تولید می‌شود، به میزان محصولات هنری و فرهنگی‌ای که در آن زبان پدید می‌آید، و از همه مهم‌تر به میزان نقشی که در بهبود زندگی دارد. این وضعیت زبان‌های فراوانی را در جهان کنونی گرفتار چالش ساخته و از تنگناهای سختی خبر می‌دهد که به انقراض پاره‌ای از زبان‌ها خواهد انجامید.

هر گاه از سیاسی‌سازی زبان‌ها جلوگیری شود، راه رشد طبیعی آن‌ها هموار می‌شود، و اهالی یک سرزمین راه زیست همدلانه را فراخوانند گرفت، بی‌هیچ درگیری و تنش بر سر زبان، چنان‌که مولانا گفته بود:

وی بسا دو ترک چون بیگانگان
همدلی از همزبانی بهتر است"

"ای بسا هندو و ترک همزبان
پس زبان محرمی خود دیگر است"